

LETTRI

MIRCEA MALIȚA
 HERTA SPUHN
 GEO ȘERBAN
 LIDIA VIANU
 C.G. SÂNDULESCU
 ALMANTAS SAMALAVICIUS
 DANIEL CHIROT
 JACQUES RUPNIK
 MARTIN M. SIMECKA
 JOSÉ MARÍA RIDAO

CHARLES GLASS
 RODICA BINDER
 VICTOR IVANOVICI
 MĂRIUCA STANCIU
 ANA-CRISTINA HALICHIAS
 CONSTANTIN VICĂ
 SIMON LEYS
 GHEORGHE M. ȘTEFAN
 ADRIAN MIHALACHE
 HENRY ADAMS

EDGAR HILSEN RATH
 J.M. COETZEE
 ION VIANU
 ALAN BROWNJOHN
 SERGIO BENVENUTO
 JACQUELINE ROSE
 CRISTIAN-ROBERT VELESCU
 LIAO YIWU
 MIRCEA ȚICUDEAN
 MIHAIL RIKLIN

ANNUALE

NUMĂRUL 83

LETTRÉ

INTERNATIO

INTERNATIONALE

MIRCEA MALIȚA
HERTA SPUHN
GEO ȘERBAN
LIDIA VIANU
C.G. SÂNDULESCU
ALMANTAS SAMALAVICIUS
DANIEL CHIROT
JACQUES RUPNIK
MARTIN M. SIMECKA
JOSÉ MARIA RIDAO

CHARLES GLASS
RODICA BINDER
VICTOR IVANOVICI
MĂRIUCA STANCIU
ANA-CRISTINA HALICHIAS
CONSTANTIN VICĂ
SIMON LEYS
GHEORGHE M. ȘTEFAN
ADRIAN MIHALACHE
HENRY ADAMS

EDGAR HILSEN RATH
J.M. COETZEE
ION VIANU
ALAN BROWNJOHN
SERGIO BENVENUTO
JACQUELINE ROSE
CRISTIAN-ROBERT VELESCU
LIAO YIWU
MIRCEA ȚICUDEAN
MIHAIL RIKLIN

ediția română / toamnă 2012

Către cititorii noștri

Scriu aceste rânduri în mijloc de octombrie 2012 și îmi aduc aminte ce simteam acum cincizeci de ani, în aceeași lună, când omenirea se afla pe marginea abisului, amenințată să fie împinsă în gol de izbucnirea celui de-al treilea război mondial. Sovieticii instalaseră, în Cuba, rachete care amenințau teritoriul Statelor Unite. Președintele Kennedy a instituit un embargo, înconjurând insula cu nave de război, în plină criză declanșată de această lovitură de teatru. Mircea Malița se afla la New York, ca reprezentant al României în Consiliul de Securitate. În același timp, întreaga conducere de partid și de stat era plecată într-un turmeu de vizite în Extremul Orient. Fără e-mail și fără telefon mobil (nu existau pe atunci), diplomatul nu putea să ceară instrucțiuni, așa că s-a descurcat pe cont propriu. Ne spune cum, în articolul *Criza rachetelor*, primul din secțiunea *Retrospective*. În care-i invităm pe cei care au trăit evenimente majore să revadă trecutul cu ochii și mintea de acum.

Apariția unui roman de excepție, *Noapte*, de Edgar Hilsenrath, în care se vorbește despre persecuțiile evreilor din Bucovina, în timpul războiului, îi priiește Hertei Spuhn o lină analiză literară, dublată de o rememorare emoțională. Legați articolul ei de fragmentul preluat din acest excelent roman, aflat în secțiunea *Biblioteca „Lettre Internationale”*.

Pentru a vă relaxa, după încordarea prin care ați trecut, revedeți Balicoul, alături de Geo Șerban și de cei care s-au bucurat de farmecul lui stimulator pentru creație. Apoi, însoțiți-l pe renumitul anglist C. G. Săndulescu în peripetia său prin lume, dar mai ales prin lumea cărților, relatat în dialogul său cu Lidia Vianu.

Revenind în contemporaneitate, propunem câteva reflecții interesante despre evenimente deconcertante. Daniel Chirot, în dialog cu Almantas Samalavicius, explică de ce criza economico-financiară nu poate fi înțeleasă dacă nu este abordată prin prisma ideologiilor contradictorii. Jacques Rupnik îndeamnă pe responsabili zonei euro să ia în seamă reacțiile țărilor central-europene la criza monedei unice. Martin Simecka ne relatează fără părtinire povestea unui divorț de cafea (urmare a unei revoluții tot de cafea), anume acela dintre Cehia și Slovacia. La fel de lucid, Jose Maria Ridaou nu întârzie „sommambulismul” conaționalilor săi, atunci când examinează situația economică a Spaniei. Charles Glass ne ajută să înțelegem mai bine conflictul intern din Siria, pornind de la rădăcinile sale culturale și istorice. Ne temem doar că nu cumva concluziile lui să fie depășite de evenimentele care se precipită. Rodica Binder analizează ecourile stărnite în Germania de un roman îndrăznet, *Imperium*, scris de un tânăr lipsit de complexe și de retenții. Christian Kracht, Cum se poate gusta literatura de calitate, făcând abstracție de orice prejudecăți ideologice, iată întrebarea la care caută să răspundă autoarea acestui incitant eseu.

Neglijarea limbilor clasice în învățământul superior de astăzi ne-a îndemnat să cerem mai multor specialiști să ne expună punctele lor de vedere. Victor Ivanovici se ocupă de greaca veche, Ana-Cristina Halichias, de latină. Nu este vorba doar de moștenirile literare înscrise în aceste limbi, ci și de structurile mentale pe care acestea le activează și le dezvoltă. Ce se întâmplă cu o limbă aflată în extincție și care sunt consecințele acestui fenomen ne explică Măriuca Stanciu, referindu-se la yiddish și ladino. Dacă unele limbi mor, limbajele se multiplică, ne arată tânărul filosof Constantin Vică, consacrand o reflecție filozofică modulului în care comunicăm cu calculatoarele.

În epoca specialiștilor, ne-am îndreptat atenția către amatori, cunoscători, diletanți. Gheorghe Ștefan ne dezvăluie contribuția Lady-ei Victoria Welby la dezvoltarea semioticii, pe nedrept neglijată, pentru că nu s-a dorit instituționalizată. Simon Leys schitează un portret fermecător al printului de Ligne, unul dintre cei mai scriitori oameni ai secolului al XVIII-lea. Henry Adams, cu un umor pe cât de subtil, pe atât de irezistibil, își rade de expertii cu care s-a întrucuisat pe calea lungă și spinosă a educației sale. Personal, am încercat, pornind de la aceste exemple, să alcătuiesc o „fiziologie” a diletanțului, urmând marile modele ale secolului al XIX-lea, cum ar fi acela al lui Costache Negruzzi.

Biblioteca „Lettre Internationale” propune, pe lângă fragmentul de roman deja menționat, al lui Edgar Hilsenrath, un fragment din *Miezul verii*, ultimul volum al trilogiei „Scene de viață provincială”, de J.M. Coetzee – o extravaganță încercare a autorului de a se privi pe el însuși din afară, într-un dialog imaginativ dintre un biograf și o acidă interlocutoare –, precum și o scriere memorialistică emoționantă a lui Ion Vianu. Cunoscutul autor englez Alan Brownjohn ne-a oferit, în exclusivitate, un fragment din romanul său inedit, *Delectare*, care ne „delectează” cu aria atât de britanică a „understatement”-ului: surdina pusă narativului, pentru a o face să sugereze mai mult decât spune.

Secțiunea „Comentarii și corespondențe” nu trebuie nicicum neglijată, căci este interesantă și savuroasă. Jacqueline Rose propune un portret mai puțin obișnuit al lui Marilyn Monroe, de la a cărei moarte se împlinesc cincizeci de ani. Din paginile ei, regina sex-appeal-ului apare ca o persoană sensibilă și sofisticată, o stranie combinație între Maica Tereza și Marguerite Duras. Sergio Benvenuto examinează cu pătrundere disimetria emisferelor cerebrale, ajungând la concluzii interesante privind efectele acesteia asupra mentalului, respectiv asupra reprezentărilor ideologice. „Dreapta” și „stânga” încetează să mai fie pure repere convenționale: fiind engramate biologic în substratul conștiinței, ele rămân constante fundamentale. Liao Yiwu relatează cu sinceritate și expresivitate experiențele sale din închisoare, unde se acutizează contradicția dintre demnitate și instinctul de supraviețuire. Cristian-Robert Velescu aruncă o privire comprehensivă asupra operei unui important artist plastic contemporan, pictorul Nadia Ioan. Rodica Binder prezintă, nu neutru, ci acid, unele desiderate, deocamdată doar formulate, în privința politicii culturale a statului german. Corespondentul nostru din Praga, Mircea Țicudean, abordează, cu verve lui de zile mari, cântecul memorialistic ale fostului Secretar de stat Madeleine Albright. În fine, Mihail Riklin, descoperă ce se ascunde în spatele conflictului dintre autoritățile ruse și grupul muzical Pussy Riot, condamnat la detenție într-o colonie penitenciară, în urma concertului anti-Putin organizat într-o

SUMAR Nr. 83

Retrospective

Mircea Malița: Criza rachetelor.....	3
Herta Spuhn: Încrâncenare, sarcasm, speranță.....	11
Geo Șerban: Balic – temă cu variațiuni.....	14
*** Balic – provocările privirii.....	17
DIALOG Lidia Vianu – C.G. Săndulescu: „11-33”.....	19

Dincolo de eveniment

DIALOG Almantas Samalavicius – Daniel Chirot: Ideologia nu ia sfârșit niciodată.....	22
Jacques Rupnik: Criza Euro. Reacțiile Europei Centrale.....	25
Martin M. Simecka: După divorțul de cafea.....	29
José María Ridaou: Spania, o țară somnambulă.....	32
Charles Glass: Siria: citadela și orașul.....	36
Rodica Binder: Literatură și scandal.....	39

Limbi vechi, limbaje noi

Victor Ivanovici: <i>Amor veteris mundi</i>	42
Măriuca Stanciu: Ladino și yiddish.....	43
Ana-Cristina Halichias: Paradoxul unei „limbi moarte”.....	46
Constantin Vică: <i>Hello, World!</i>	48

Diletantism

Simon Leys: Printul de Ligne, întreprare a secolului al XVIII-lea.....	51
Gheorghe M. Ștefan: Cine se teme de Victoria Welby?...	53
Adrian Mihalache: De ce-i blamăm pe diletanți?.....	57
Henry Adams: Educația lui Henry Adams.....	60

Biblioteca „Lettre Internationale”

Edgar Hilsenrath: Noapte.....	63
J.M. Coetzee: Miezul verii.....	67
Ion Vianu: Fotografia.....	72
Alan Brownjohn: Delectare.....	75

Comentarii și corespondențe

Sergio Benvenuto: <i>Neglect</i>	84
Jacqueline Rose: Marilyn Monroe.....	85
Cristian-Robert Velescu: Feminin – masculin – feminin.....	92
Liao Yiwu: Sufletori în bambus.....	94
Rodica Binder: De ce face cultura infarct?.....	100
Mircea Țicudean: Madeleine, Praga și războiul.....	102
Mihail Riklin: Patriarhul și <i>Pussy Riot</i>	105

LETTRE INTERNATIONALE

Ediția română

apare sub auspiciile

INSTITUTULUI CULTURAL ROMÂN

Președinte: Andrei Marga

Redacția: Aleea Alexandru nr. 38

011824 București, România

Tel.: (+40)0317.10.06.34

Fax: (+40)0317.10.06.07

e-mail: lettre.internationale@icr.ro

naratiunii, pentru a o face să sugereze mai mult decât spune.

Sectiunea „Comentarii și corespondențe” nu trebuie nicidecum neglijată, căci este interesantă și savuroasă. Jacqueline Rose propune un portret mai puțin obișnuit al lui Marilyn Monroe, de la a cărei moarte se împlinesc cincizeci de ani. Din paginile ei, regina *sex-appeal*-ului apare ca o persoană sensibilă și sofisticată, o stranie combinație între Maica Tereza și Marguerite Duras. Sergio Benvenuto examinează cu pătrundere disimetria emisferelor cerebrale, ajungând la concluzii interesante privind efectele acestora asupra mentalului, respectiv asupra reprezentărilor ideologice. „Dreapta” și „stânga” încetează să mai fie pure repere convenționale: fiind engramate biologic în substratul conștiinței, ele rămân constante fundamentale. Liao Yiwu relatează cu sinceritate și expresivitate experiențele sale din închisoare, unde se acutizează contradicția dintre demnitate și instinctul de supraviețuire. Cristian-Robert Velescu aruncă o privire comprehensivă asupra operei unui important artist plastic contemporan, pictorita Nadia Ioan. Rodica Binder prezintă, nu neutru, ci acid, unele deziderate, deocamdată doar formulate, în privința politicii culturale a statului german. Corespondentul nostru din Praga, Mircea Ticudean, abordează, cu verva lui de zile mari, cărțile memorialistice ale fostului Secretar de stat Madeleine Albright. În fine, Mihail Riklin, descifrează ce se ascunde în spatele conflictului dintre autoritățile ruse și grupul muzical *Pussy Riot*, condamnat la detenție într-o colonie penitenciară, în urma concertului anti-Putin organizat într-o catedrală ortodoxă. „Nu vom tăcea”, a declarat Maria Alehina în sala de tribunal, la aflarea verdictului.

Adrian Mihalache

LETTRE INTERNATIONALE

Ediția română

apare sub auspiciile

INSTITUTULUI CULTURAL ROMÂN

Președinte: Andrei Marga

Redacția: *Aleea Alexandru nr. 38*

011824 București, România

Tel.: (+40)0317.10.06.34

Fax: (+40)0317.10.06.07

e-mail: lettre.internationale@icr.ro

website: www.ceeol.com/periodicals

Lidia Vianu în dialog cu C.G. Săndulescu

Lidia Vianu: Te-ai născut în România. Viața te-a purtat apoi cam prin toată lumea. Cărțile tale spun o poveste care are multe lucruri în comun cu peripețiile greu încercatului marinar din balada lui Coleridge, *The Ancient Mariner*. Două dintre cărțile pe care le-ai publicat sunt *The Joycean Monologue* și *The Language of the Devil*, amândouă aventuri intelectuale fascinante. Ești cunoscut ca specialist în opera lui James Joyce. La Biblioteca Princess Grace din Principatul Monaco – bibliotecă pe care tu însuși ai înființat-o – ai organizat congrese internaționale bine cunoscute comunității internaționale joyceene. Dar nu te-ai oprit la Joyce: congresele organizate de tine s-au ocupat în egală măsură de William Butler Yeats, Samuel Beckett și Oscar Wilde, dar și de lingvistica generală. Te tragi dintr-un bunic cu rang de mare demnitar european la Gurile Dunării, iar acum locuiești chiar la malul Mării Mediterane. Vârșător, după zodie... în care din toate aceste spații și întâmplări te simți mai acasă?

C. George Săndulescu: Spațiul meu favorit este ceea ce pe vremuri se chema *A Free Harbour* (Porto Franco). Bunicul meu a fost mai mare peste un astfel de port din Delta Dunării: Sulina. Acolo se afla, înainte de război, Comisia Europeană a Dunării, care avea cam același rol pe care îl joacă Bruxelles azi în Piața Comună... Poate chiar mai mare, pentru că pe atunci nu existau nici avioane și nici trenuri în Europa Centrală. Trieste, orașul ales de Joyce, era și el *A Free Harbour* (Porto Franco). Iar, în veacurile anterioare, la fel au fost Genova și Veneția... cu neguțatori cu tot. Monaco ar fi putut și el să fie un Porto Franco. Din păcate nu este, mai ales din vina celui p'tit *maréchal méchant* (micul mareșal răutăcios), pe numele lui Napoleon (al treilea, n.n.), poreclit la școală *Poils-au-nez* – peri în nas. Toate aceste locuri

C. George Săndulescu (n. 11 februarie, 1933) este joycean de marcă. Și-a făcut studiile la Universitatea din București (BA), Universitatea din Leeds (MA) și Essex (Doctorat). A predat la Universitatea din București între anii 1962-1969. A predat și a desfășurat activități de cercetare lingvistică și literară la instituții din România, Suedia, Marea Britanie, SUA și Italia. În 1983, după ce a murit Princess Grace of Monaco, a contribuit esențial la înființarea bibliotecii *Princess Grace Irish Library* din Monaco, și a organizat acolo conferințe internaționale importante dedicate unor scriitori cum sunt James Joyce (1985 și 1990), William Butler Yeats (1987), Samuel Beckett (1991), și Oscar Wilde (1993).

au un farnec descins din Joseph Conrad: orașelul Sulina, seducătorul Trieste, impozanta Veneție, uluitoarea Genovă, imprezibilul Monaco, învăluit în mantia orașului Monte Carlo. Erau toate spații utopice, libere, fără constrângeri din afară, fără constrângeri de limbă, fără constrângeri de monedă obligatorie, fără constrângeri de legislație națională. Ele erau acele locuri unde nu se puneau niciun fel de întrebări. Era exact opusul totalitarismului creat de cele două războaie mondiale.

L.V.: Ce te consideri a fi: universitar, director de mare bibliotecă, editor, cercetător, călător? Veșnic elev, așa te-ai descris...

C.G.S.: Dacă ar fi după mine, atunci sunt, cum zicea Ralph Waldo Emerson, „profesor de cărți”. Întrucât scopul meu în viață a fost de „a învăța pe alții cum să scrie cărți”. De unde și epigraful pe care l-am ales pentru website-ul meu, luat din Stéphane Mallarmé: „*Tout, au monde, existe pour aboutir à un livre*” („Totul, pe lume, există pentru a se împlini într-o carte” n.n.). Am convingerea fermă că până și sfârșitul lumii va fi tot o carte. O scriere total opusă Genezei, mult asemănătoare ultimului capitol din Biblie, intitulat *Apocalipsul*.

L.V.: Ai mulți prieteni literari, scriitori de renume...

C.G.S.: Timpul prezent nu-i mai poate descrie, pentru că nu mai sunt în viață. Toți au locuit la un moment dat în Monaco: Anthony Burgess, Graham Greene, Lawrence Durrell.

Primii doi se aveau ca șoarecele cu pisica. Manierele lor, însă, erau atât de elegante, încât nimeni nu observa nimic... Graham Greene declara despre Burgess, fără a-l-o spune în față, firește: „După toate cărțile mele s-au făcut filme: cu excepția uneia singure. După toate cărțile lui NU s-au făcut filme: cu excepția uneia singure.” Lucru perfect adevărat, de altfel. În replică, Burgess a scris în necrologul lui Graham Greene din „Daily Telegraph”: „Nu era decât un catolic convertit. Eu sunt cel care sunt un catolic înăscut!” Apoi a murit și el, nu mult după aceea.

Prieteni mei scriitori la care țin cel mai mult – ambii din altă vreme – sunt William Empson (la care preluiesc cartea *Sapte tipuri de ambiguitate*) și argentinianul Jorge Luis Borges, cel cu o engleză impecabilă, care a luat partea britanicilor în conflictul din Insulele Falkland (Războiul Malvinelor), pe vremea prim-ministrului englez Margaret Thatcher, poreclită Doamna de Fier. Argentinienii nu i-au iertat niciodată lui Borges această infidelitate patriotico-intelectuală. (Jorge

Luis Borges a declarat, la un moment dat, că argentinienii au pierdut pentru că nu aveau gloanțe. Atunci când i s-a cerut să retracteze, a făcut-o în felul următor: „*Toți soldații argentinieni au tras câte un singur glont ...*”). În timpul Congreselor Joyce, era o încântare să asisti la o discuție spontană între ei doi, în vreme ce Borges bea ceai rusesc, iar Burgess bea whisky scoțian: erau cam de aceeași culoare și servite cam în aceeași pahare.

La Congresul Joyce organizat de mine la Monaco, în 1990, m-am împrietenit cu fiica marelui poet Ezra Pound – o persoană extrem de activă. Tot atunci m-am apropiat și de Stephen Joyce – fiul fiului marelui scriitor –, figură absolut remarcabilă, care se afla în mod permanent la cuțite cu toți criticii literari care se ocupau de Joyce. Eu eram unica excepție.

În această ordine de idei, trebuie să spun cu mândrie că acele congrese pe care le-am organizat despre scriitorii irlandezi William Butler Yeats, James Joyce, Samuel Beckett și Oscar Wilde s-au bucurat de participarea activă a familiei *fiecăruia* dintre ei. În plus, spre marea mea surpriză, nimeni nu mai organizase vreun congres despre Beckett sau despre Wilde înaintea mea, așa că manifestările internaționale organizate de mine au fost premiere mondiale. Mi-ar fi plăcut să pot organiza un congres despre Ezra Pound. Iar Burgess a rămas cu regretul că n-am ținut un congres despre Joyce și Stravinsky.

L.V.: Ce reprezintă exact Monte Carlo pentru tine: reședința ta în prezent, un refugiu sau un loc de predilecție?

C.G.S.: Reprezintă o izolare monahală. Cum zice și numele „Monaco”... În sensul lui italianesc. *Monte Cristo* a fost și a rămas cartea mea preferată – iar Monte Carlo e o aproximare imperfectă.

L.V.: La câte universități din lume ai predat? Și în câte limbi?

C.G.S.: Multe. Pe perioade limitate. Ca să fiu mai precis, 57! Principatul Monaco însuși este cât jumătate dintr-o universitate americană, poate tocmai pentru că nu are absolut nicio universitate... doar o așa-zisă academie comercială! Am stat mai mult de un semestru cam la douăsprezece dintre ele. În principal, în Statele Unite și Italia. Torino e pe primul loc între preferințele mele: acolo m-aș întoarce oricând. (Giulgiul din Torino era ușă în ușă cu Forresteria – locul unde mă caza Universitatea.) Doar că acum sunt prea bătrân. Aparțin secolului trecut. Cât despre limbi, una singură. La fel ca Joseph Conrad, gândesc, scriu și vorbesc

AUBREY BEARDSLEY

numai și numai în engleză. E o chestiune de afinitate psihologică. Nu din snobism – în niciun caz.

L.V.: De ce ai plecat de la Universitatea din București, unde erai și ai rămas printre profesorii importanți, care au deschis un drum în predarea englezei (limbă și literatură la un loc – cum ai spus-o de atâtea ori), alături de prietenii tăi, Dan Duțescu și Leon Levițchi?

C.G.S.: Așa a fost să fie. Fără comentarii.

L.V.: Înainte de examenul de admitere la Facultatea de Engleză, examen care, în 1965, era extrem de complicat, am învățat enorm din cartea ta Exerciții de gramatică engleză, apărută în 1964 la Editura Științifică. S-a epuizat în timp record și se vindea la negru... Era de departe cea mai bună. Ce anume te-a făcut s-o scrii?

C.G.S.: Editura mi-a cerut-o. M-a recomandat prietenul și profesorul meu Leon Levițchi. Am făcut-o cum m-am priceput mai bine, cu cât știam eu pe vremea aceea, când nu pusese piciorul niciodată în străinătate. Că nu mă lăsase încă stăpânirea.

L.V.: Când ai plecat din țară, eu eram studentă în anul patru. Erai deja cercetător Joyce și aveai discipoli. Cred că Andrei Brezianu era unul dintre ei. Ca și tine, citea Ulysses mai toată vremea. I-ai rămas fidel lui Joyce?

C.G.S.: Sigur că da. Acesta a fost motivul care l-a determinat pe Anthony Burgess să mă recomande Prințului Rainier III de Monaco – și atunci am început pregătirile pentru înființarea Bibliotecii Irlandeze Princess Grace. Era în anul fatidic 1984. Prințesa tocmai murise...

L.V.: Unde ți-ai făcut doctoratul și unde ți-ai susținut teza?

C.G.S.: Într-un fel, eu am de fapt trei doctorate: românesc, suedez și britanic. Primul și ultimul sunt oficial valabile. În ce-l privește pe cel suedez, n-am fost de acord cu procedura de susținere. Am hotărât în mod autocrat că mai important și mai solid decât toate rămâne doctoratul britanic.

L.V.: Cunoști mulți oameni de literă

holm, Copenhaga și Monaco, exact în ordinea asta, fie pe teme lingvistice – în nord –, fie pe teme literare – în sud... Mai ales pentru congresele care, după mine, sunt cele mai importante – Yeats, Joyce, Beckett și Wilde. Întrucât studiul limbii conduce în mod automat la studiul marilor literaturi și al marilor literați. Niciodată separat. Niciodată invers.

L.V.: Ce-ți mai aduci aminte din România, străzile Bucureștiului, facultatea din Pitar Moș?

C.G.S.: Nu mare lucru.

L.V.: Ți-a plăcut să fii elev la Liceul Mihai Viteazu?

C.G.S.: Da, asta da. Ba chiar și foarte mult. Era cel mai remarcabil liceu din București pe vremea aceea.

L.V.: Cum a fost la facultate, în Pitar Moș?

C.G.S.: Eu n-am făcut în Pitar Moș, ci la Universitatea veche, la Statuia Brătianu...

L.V.: Ai fost câțiva timp traducător, simultan sau consecutiv, la conferințe internaționale. Cum era să traduci limbajul comunismului românesc în limba Vestului liber?

C.G.S.: Traducerile pentru sistemul comunist erau pur și simplu un iad! Al nouălea cerc al infernului lui Dante.

L.V.: Îți amintești de colegii de la Catedra de engleză din București?

C.G.S.: Îți tin minte pe toți, dar mai ales după porecle: cea mai simpatică profesoară de engleză era, de pildă, una pe care studentii o numeau „The Milk of Human Kindness” (Laptele bunătății umane n.n.).

L.V.: Cum ai resimțit trecerea de la o țară comunistă la una liberă?

C.G.S.: S-a întâmplat să mă nasc liber! Comunismul n-a avut nici cea mai mică putere asupra mea! Înțeleg atât de bine șiretenia lui Joyce! Tot ceea ce vine de la un cadru didactic comunist trebuie luat de-a-ndărăteala: toate lucrurile sunt clare și limpezi. Vreți un exemplu, iată-l: la primele manifestații erau obligați să scandeze „Slavă lui Stalin!”. Afară de Liceul Mihai Viteazu, care scanda, firește, cu voce foarte scăzută, „Sclavă lui Stalin!”. Vă rog luați acest exemplu ca parabolă!

L.V.: Mai ai prieteni din România?

C.G.S.: Nu. Cu excepția lui Mircea Mavriki – suedezul cel mai român din câți cunosc, care a depășit toate recordurile de interculturalitate și ar merita să fie inclus în The Guinness Book of Records...

L.V.: Orașul dunărean Sulina înseamnă mult pentru tine, pentru familia ta...

C.G.S.: Familia mamei mele este în întregime descrisă în cartea Neamul Noica, scrisă de fostul ministru Nicolae St. Noica. Familia tatălui meu se regăsește în simbolul Sulina: mi-ar plăcea să scriu eu însumi despre ea, după ce nu voi mai fi... dacă-mi dă Dumnezeu un calculator pe oriunde mă voi afla pe vremea aceea! Cred cu tărie în Dante și Divina lui Trilogie Tragică! Ne-om întâlni poate, cine știe pe unde... mai curând sau mai târziu.

L.V.: Cum era C. George Săndulescu pe vremea când i se spunea Dinu (pre-scurtare românească de la Constantin) și era încă student, edică între anii 1953

În sensul pe care-l dădea Emerson acestei sintagme, care îi aparține, un adevărat „Profesor de cărți” este doar atât: modest student monastic – toată viața... Gândește-te la Eminescu, Noica, fiul lui Noica, Răzvan / Rafail, și apoi la numele locului unde mă aflu – Monaco: el înseamnă „Monah”, o ființă precum eroul lui Robert Browning din poemul „Înmormântarea unui cărturar”, atât de bine tradus în românește de Leon Levițchi.

L.V.: Ca licean, ca student, ca profesor, traducător ori autor, ai avut resentimente stărnite de comunism?

C.G.S.: Resentimentele mele profunde, respingerea comunismului INSTIȚIIONALIZAT țin de poziția mea filosofică. N-am nimic, de pildă, cu comunismul utopic ori idealist. Nu am nimic împotriva lui Thomas More, cu toate că nu mă ocup de el.

L.V.: Ai plecat din cauza comunismului, ori ai avut alte motive, profesionale, personale?

C.G.S.: Nu există alte motive atunci când boala comunistă s-a întins peste tot: numai cărți publicate la Moscova, mulți membri ai familiei în închisoare, toate persoanele din jurul meu supravegheate. Eram, vorba lui Descartes, „un homme seul dans les ténèbres” („un om singur în întuneric” n.n.). Spre norocul meu, mi s-a părut interesant să disec comunismul ca pe un cadavru. Ce dovedă mai bună decât faptul că, student fiind, îmi luam toate notițele la cursurile de marxism în limba engleză – și erau chiar foarte bune. Drept urmare, la absolvire, după cinci ani, traduceam și reformulam impecabil în limba engleză toată terminologia marxistă! Nimeni pe lume n-a mai făcut așa ceva!

L.V.: A fost greu să-ți iei doctoratul și să publici în Anglia?

C.G.S.: Am mers la Universitatea din Essex, Colchester. Din două motive. (1) Essex avea o singură Catedră pentru TOATE literaturile, și alta pentru TOATE limbile. Eu țineam de amândouă. La susținerea tezei, am avut doi examinatori externi: unul de Literatură, altul de limbă. În felul acesta, mi-am construit o specializare INTER-DISCIPLINARĂ.

(2) Motivul meu personal este că mătușa mea, Wendy Muston, locuia lângă Colchester, la Tolleshunt D'Arcy. Era sotia filosofului Noica; fiul ei, Răzvan/Rafail, se afla la singura Mănăstire Ortodoxă din Anglia, aflată în imediată apropiere. Și uite așa, mergând din două în două săptămâni la slujba de duminică de la mănăstire, am scris cartea The Language of the Devil (Limba Diavolului) – carte care este în același timp literatură, filosofie, lingvistică... și câte altele, cine mai știe! Nu prea departe de DRACULA, irlandez prin paternitate literară, român prin locul de baștină!

L.V.: Când ai ajuns în Europa, ai stat o vreme în Suedia. În ce alte țări ai mai locuit și care îți este mai aproape de suflet? De ce Monaco?

C.G.S.: (1) Eu n-am „venit” în Europa! M-am născut în Europa. (2) Orice țară europeană unde se vorbește engleză! (3) Suflet nu mai am; l-a ucis comunismul. Am fost acuzat în public că sunt prea cosmopolit! O spuneau ca o insultă.

limbile pământului! Bani de orice fel! Printul Rainier însuși primea cu brațele deschise pe membrii oricărei familii regale ori ai aristocrației! Pe scurt, Monaco era și este încă esența cosmopolitismului, în sensul bun al cuvântului.

L.V.: Din septembrie 1969, de când ai plecat, ai revenit vreodată la București?

C.G.S.: Da. De două ori. În jurul trecerii dintre milenii! Mai întâi, împreună cu prietenul meu bun, Paul Dimitriu; după aceea, am venit din nou, când am fost invitat de Uniunea Scriitorilor. În ambele ocazii, am refuzat categoric să mă întâlnesc fie cu prietenii, fie cu membri ai familiei. În București, mă simt străin și parcă vin de pe altă planetă. Iată, așadar, o imensă victorie a comunismului: traumatizarea personală pe viață!

Mi-am petrecut mai tot timpul cât am stat în oraș la Biblioteca Academiei, ale cărei toalete erau la fel de neglijate ca pe vremuri, în anii 1950. Iar rafturile depozitelor gemeau de cărțile lui Stalin... Pe urmă, puțin a lipsit să mă muște un câine vagabond din mulțimea aceea de câini pe care îi întâlneai la tot pasul. Erau în același timp umanizați, dar și animale: relația între om și câine se cam schimbase între timp...

L.V.: Unde te simți azi acasă? Unde se află familia ta?

C.G.S.: Nicăieri! Nu am familie! Sunt ultimul urmaș a două familii cândva numeroase și notabile. Fiecare dintre ele având câte un membru al Academiei Române în sânul ei: Constantin Noica și Georges Sandulesco. E de datoria mea să scriu despre ei. Stau în umbra acestor doi unchi ai mei – un mare filosof și un mare chimist, care a făcut prima descoperire pentru realizarea pe parcurs a pilulei contraceptive. Suprema coincidență este că el a făcut acea descoperire chiar în ziua în care m-am născut eu. Care s-a întâmplat să fie și ziua când a venit la putere Adolf Hitler în Germania. E vorba de 11 februarie 1933! O astfel de COINCIDENȚĂ l-ar fi uluit până și pe Joyce! De aici și TITLUL pe care l-am

de studenție – Doina Trandabur – care acum locuiește la Nisa și Paris și a cărei fiică este foarte cunoscută actriță de teatru Michelle Laroque.

L.V.: Dacă ar fi să îți totu de la capăt, unde ai vrea să te naști, să studiezi, ce ai vrea să fi, ce oameni ți-ar sta în preajmă?

C.G.S.: Pasiunea mea este scriitorul irlandez Samuel Beckett. El spune următoarele: Într-o lume în care „n-ai ce exprima, nici cu ce exprima, nici cui exprima”, cred că prefer să nu mai fiu. Sunt atâția care, de la începutul lumii, au existat, fără să fi existat pentru noi! Trăim, în fond, doar ca să discredităm omenirea.

L.V.: Faci parte din British Association of Monaco. Cunoști Riviera cât se poate de bine. Scrii pentru revista Asociației Britanice. Ai acolo o rubrică pe care ai intitulat-o Language Corner – Ask George. Asta fac eu acum, îl întreb pe George: Ești mulțumit cu viața, în acest punct al existenței tale?

C.G.S.: Nu. Dar am să dau un răspuns foarte englezesc: *Carry on, regardless!* (Mergem tot înainte!). Cum zicea înțeleptul Shakespeare, reluat de Thomas Hardy în mai toate romanele lui, „*Like flies are we to the Gods! They kill us for their sport!*” („Muște suntem în ochii Zeilor! Ne fac praf pentru nimica toată”)...

Niciodată nu sunt împăcat cu lumea, dar nici lumea cu mine. Dovada stă în întrebarea asta, căreia încerc cu disperare să-i dau un răspuns coerent.

Câtă dreptate avea Dylan Thomas

se spunea Dinu?... Un Dinu atât de plin de viață, cu o inteligență fascinantă, o ființă care ardea ca o flacără și nu-și spunea niciodată, nimănui povestea.

C.G.S.: Am răspuns la asta în cartea vărului meu Nicolae, *Neamul Noica*: Dinu era filosoful Constantin Noica, Dan era Avocatul Dan Noica, cel care locuia pe strada Pictor Luchian, așa că mie nu-mi mai rămânea decât să fiu un mic și mititel Den...

L.V.: Din moment ce Dinu / Constantin vine de la unchiul tău, Noica, probabil că ai și pentru numele acesta o poveste?

C.G.S.: Sunt omul cu multe nume... Cel mai tare mi-a plăcut Johnson, după Președintele american – nume pe care mi-l dăduse regretatul istoric român Vlad Georgescu, coleg de promoție. După el venea „*The Killer*”, care mi se trăgea de la marile congrese internaționale, unde trebuia să atac pe cineva în mai puțin de treizeci de secunde (fără să insult). Dacă tot fac o listă, mai am și alte nume: Constantin, Gheorghe, George, Geo, Dinu, Dino (pentru italieni și suedezi), Deno (pentru prietenii mei greci), și, în fine, Dan.

Dumnezeu știe ce nume mi-or mai fi scormit atât studenții cât și dușmanii de-a lungul anilor.

Porecle? De la „*Dracula*” la „*Sandy*”!

L.V.: Știu că ți-am pus întrebări uneori neplăcute. Am iscodit povești pe care preferai să nu le spui. Nu cred că am avut răgazul să aflu tot ce aș fi vrut. Spune-mi, acum, la sfârșit de interviu, ceva despre Dinu/George ce eu nu am știut să întreb. De când mă știu, propozițiile tale m-au lăsat mută de uimire. Care ce vei găsi în acest moment?

C.G.S.: Aș vrea să nu fi părăsit România; de fapt, România este cea care m-a părăsit pe mine! Nu cunosc niciun loc pe lume mai prielnic decât Orientul Balcanic, unde „*tout est pris à la légère*” („*totul e luat ușor!*”)! Cum zicea adesea Anthony Burgess, „...*toți sunt niște escroci dinți de cordialitate!*” chiar

L.V.: Unde te simți azi acasă? Unde se află familia ta?

C.G.S.: Nicăieri! Nu am familie! Sunt ultimul urmaș a două familii cândva numeroase și notabile. Fiecare dintre ele având câte un membru al Academiei Române în sânul ei: Constantin Noica și Georges Sandulesco. E de datoria mea să scriu despre ei. Stau în umbra acestor doi unchi ai mei – un mare filosof și un mare chimist, care a făcut prima descoperire pentru realizarea pe parcurs a pilulei contraceptive. Suprema coincidență este că el a făcut acea descoperire chiar în ziua în care m-am născut eu. Care s-a întâmplat să fie și ziua când a venit la putere Adolf Hitler în Germania. E vorba de 11 februarie 1933! O astfel de COINCIDENȚĂ l-ar fi uluit până și pe Joyce! De aici și TITLUL pe care l-am propus pentru acest interviu. Iar anii 2011 și 2013 poartă simboluri în sine... dar detectarea coincidențelor este ceva ce nu se termină niciodată, mai ales când privești înapoi, cum fac eu mai tot timpul...

L.V.: Te-a marcat faptul că te-ai născut în România, că unchiul tău este un mare filosof român, Constantin Noica?

C.G.S.: Așa cum ziceam, trăiesc în umbra celor doi mari unchi ai mei: din partea mamei – filosoful. Din partea tatii – cercetătorul de geniu, inventator cu zece patente pentru progesteron și alte substanțe chimice, patentate în numai zece ani, între 1930 și 1940. Doi Gulliveri, pe lângă care eu sunt foarte mic. Un soarece de bibliotecă, un *colporteur des idées dans une époque privée du sens des valeurs... aussi dans un monde excessivement électronisé...* (un colporteur de idei, într-o epocă lipsită de valori... într-o lume excesiv de electronizată... n.n.).

L.V.: Acum, la patruzeci de ani după plecare, îți amintești cu drag de cineva din România?

C.G.S.: O mână de studenți care se ostenesc să mai țină legătura cu un bătrân rătăcit într-o vreme când „Istoria devenise de mult un coșmar”... O colegă

for their sport” („Muște suntem în ochii Zeilor! Ne fac praf pentru nimica toată”)...

Niciodată nu sunt împăcat cu lumea, dar nici lumea cu mine. Dovada stă în întrebarea asta, căreia încerc cu disperare să-i dau un răspuns coerent.

Câtă dreptate avea Dylan Thomas

ODILON REDON

când zicea următoarele vorbind despre moarte: „Do not go gentle into that Good Night!!!!” („Nu trece cu ușurință în acea Bună Noapte!!!”)

Și Mircea Eliade are dreptate atunci când spune: „Ce risipă, și moartea asta!” El nu spune „tragedie”; el spune „risipă”! Un lucru de care s-ar putea ocupa ecologia autentică! Care, însă, nu văd niciodată acest fenomen.

L.V.: Acum, când răspunzi la întrebările mele despre România, Anglia, Monaco (și câte altele), cine ești? George – nume folosit de prietenii tăi vest-europeni? Sau Constantin – primul tău nume, pe care îl foloseai când erai în România? Mai știe cineva că la treizeci de ani îți

fi scornit atât studentii cât și dușmanii de-a lungul anilor.

Porecle? De la „Dracula” la „Sandy”!

L.V.: Știu că ți-am pus întrebări unele neplăcute. Am iscodit povești pe care preferai să nu le spui. Nu cred că am avut răgazul să aflu tot ce ai vrut. Spune-mi, acum, la sfârșit de interviu, ceva despre Dinu/George ce eu nu am știut să întreb. De când mă știu, propozițiile tale m-au lăsat mută de uimire. Oare ce vei găsi în acest moment?

C.G.S.: Aș vrea să nu fi părăsit România; de fapt, România este cea care m-a părăsit pe mine! Nu cunosc niciun loc pe lume mai prielnic decât Orientul Balcanic, unde „tout est pris à la légère” („totul e luat ușor”)! Cum zicea adesea Anthony Burgess, „...toți sunt niște escroci plini de cordialitate”, chiar deghizați în miei... Aceasta este de fapt povestea Civilizației Omeneste și... și... și... Trăiască Schopenhauer! (Ultima picătură a fost decizia comunistă de a scrie în engleză Romania cu „o” în locul vechiului „Rumania”) Eu personal am fost printre primii care au respins-o cu tărie.) A fost să fie că Ceaușescu a țigănit țara înainte de vreme; românii sunt azi preocuparea de căpelenie a mai multor guverne occidentale.

L.V.: Întrebare adăugată de mine, rodul obsesiei mele – Fragestellung –, în ideea de a încheia cu o cifră memorabilă!

C.G.S.: ÎNTREBAREA mea preferată? Quo vadis?, în spiritul lui Heidegger. Ulise însuși se întreba în sinea lui dimineata și seara „QUO VADIS?”, chiar înainte de a se ocupa HOMER de el. Și tot timpul după aceea, atunci când, orb, Homer n-a văzut decât un Ulise care a trăit regește, însurat și fericit până la cea mai îndepărtată bătrânețe... Sfârșit de poveste euro-americană modernă. A la Frații Grimm... The Happy Ending.

© Lidia Vianu ♦

AUTORI

- ADAMS Henry** (1838 – 1918) – istoric, romancier, jurnalist și filosof al culturii americane; Premiul Pulitzer postum (1919)
- BENVENUTO Sergio** – psihanalist, filosof, scriitor italian; președinte al Institutului de Studii Avansate Psihanalitice
- BINDER Rodica** – jurnalistă română; lucrează la „Deutsche Welle”
- BROWN, JOHN Alan** – poet și romancier britanic
- CHIROT Daniel** – sociolog american; profesor la University of Washington, Seattle
- COETZEE John Maxwell** – scriitor și profesor universitar sud-african; Premiul Nobel pentru Literatură 2003
- GLASS Charles** – autor și jurnalist american
- HALICHIAS Ana-Cristina** – conferențiară română la Universitatea din București, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, Catedra de Filologie Clasică
- HILSEN RATH Edgar** – scriitor german; Premiul pentru Literatură Alfred Döblin 1989; Premiul Heinz Galinski 1992; Premiul Hans-Erich Nossack 1994; Premiul Jakob Wassermann 1996; Premiul Hans Sahl 1998; Premiul Lion Feuchtwanger 2004; Deutscher Hörbuchpreis 2006
- IVANOVICI Victor** – scriitor și traducător român; profesor la Universitatea Thesalonik;
- membre fondator și vicepreședinte al Societății Hispaniștilor Greci; Ordinul Meritului Civil, gradul „Encomienda” al statului spaniol; Premiul Internațional „Siaf” pentru eseul 2008
- LEYS Simon** – scriitor, eseist, traducător și sinolog belgian; Premiul „Renaudot” pentru eseul 2001; Premiul „Guizot” 2003; Premiul Mondial „Cino Del Duca” 2005 pentru întreaga operă
- LIAO Yiwu** – poet, dramaturg și muzician chinez
- MALIȚA Mircea** – matematician, academician, profesor universitar, eseist, diplomat român
- MIHALACHE Adrian** – profesor român la Universitatea „Politehnica” din București, scriitor și critic de teatru
- RIDAO José Maria** – scriitor, traducător și diplomat spaniol
- RIKLIN Mihail** – filosof rus; profesor la Universitatea Humboldt din Berlin; Premiul de Carte pentru Concordia Europeană, Leipzig 2007
- ROSE Jacqueline** – eseistă britanică; profesor la Queen Mary, University of London
- RUPNIK Jacques** – politolog francez; profesor la Institutul de Studii Politice din Paris
- SAMALAVICIUS Almantas** – jurnalist lituanian
- SÂNDULESCU C. George** – lingvist, cercetător și profesor universitar român, trăiește la Monaco
- SIMECKA Martin M.** – scriitor și eseist slovac; „Los Angeles Times Book Prize” 1994
- SPUHN Herta** – traducător român
- STANCIU Măriuca** – profesor român la Centrul de Studii Ebraice „Goldstein-Goren”, Universitatea din București
- ȘERBAN Geo** – critic și istoric literar român
- ȘTEFAN M. Gheorghe** – profesor român la Universitatea „Politehnica” din București, membru corespondent al Academiei Române
- ȚICUDEAN Mircea** – jurnalist român; lucrează la „Europa Liberă”, Praga
- VELESCU Cristian-Robert** – critic și istoric de artă, scriitor român; profesor la Universitatea Națională de Arte
- VIANU Lidia** – profesoră română la Facultatea de Limbi Străine, Universitatea București; directorul Masteratului pentru Traducerea Textului Literar Contemporan
- VIANU Ion** – psihiatru și scriitor român
- VICĂ Constantin** – filosof român; lector la Universitatea din București, Facultatea de Filosofie

Ilustrații: pp. 8, 11, 13, 97 – albumul *Painting and Beverage – Maria Fida-Brațoiu*, Universitatea Publishers, 2006; p. 16 – *Turcia la Berlin*, Galeria **Luchian 12**, Antrom, 2002; p. 18 – albumul *Medi Wechsler Dixi*, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Galeria Fundației, 23 ianuarie/23 februarie 2009; p. 40 – albumul – *Leben im Skovogt, Cornith*, Institutul pentru Relații cu Străinătatea, Stuttgart, 1979

Ilustrațiile autorizate de Visarta: pp. 33, 34, 49, 90 – Saul Steinberg © ARS New York; pp. 41, 84, 86 – Alfred Kubin © VG BILD-KUNST; p. 91 Pablo Picasso © Succession Picasso, Paris; p. 100 – Alexander Calder © ARS New York

TRADUCĂTORI

FELICIA ANTIP

Siria: citadela și orașul; Marilyn Monroe

AUGUSTIN ALEXANDRU CHIRIȚĂ
Sufleturi în bambus

CORNELIA RĂDULESCU

Spania: o țară sconșăntată

TRADUCĂTORI

FELICIA ANTIP

Siria: citadela și orașul; Marilyn Monroe

SIMONA BRÎNZARU

Printul de Ligne, întrupare a secolului
al XVIII-lea

MIRUNA BULUMETE

Neglect

AUGUSTIN ALEXANDRU CHIRIȚĂ

Sufletori în bambus

ROXANA DASCĂLU

După divorțul de catifea

IRINA HOREA

Miezul veri; Delectare

MĂDĂLINA MARCU

Ideologia nu ia sfârșit niciodată; Educația lui
Henry Adams

CORNELIA RĂDULESCU

Spania, o țară somnambulă

HERTA SPUHN

Noapte; Patriarhul și *Pussy Riot*

MARINA VAZACA

Criza Euro – Reacțiile Europei Centrale

LETTRE INTERNATIONALES

EDIȚIA ROMÂNĂ • Revistă trimestrială • nr. 83 toamna 2012

Editată de **INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN**, București, Aleea Alexandru, nr. 38, sector 1 – 011824

Director fondator: **ANTONIN J. LIEHM**

Director fondator al ediției române: **B. ELVIN**

Consiliul redacțional: **NICOLAE MANOLESCU, GEO ȘERBAN, CARMEN FIRAN**

Redactor-șef: **IRINA HOREA**

Redacția: **ANA NEDELEA, ADRIAN MIHALACHE**, redactori; **AURA GHERGUȚ**, secretar de redacție

Transpunere machetă și tehnoredactare: **IONELA STANCIU**

Adresa: Aleea Alexandru nr. 38, sector 1 – 011824, București. Tel.: (+40)0317.10.06.34, Fax: (+40)0317.10.06.07

e-mail: lettres.internationale@icr.ro • website: www.cceeol.com/periodicals // www.icr.ro • ISSN – 1220-5998

EDIȚII EUROPENE

La **PARIS** apare simultan LETTRE INTERNATIONALE. Director: Antonin J. Liehm, Adresa: 41, rue Bobillot F – 75013. Tel.: 0033/1/45652629, Fax: 45659001

La **ROMA** apare simultan LETTERA INTERNAZIONALE. Direcția: Federico Coen, A.J. Liehm, Vittorio Strada. Redactor-șef: Biancamano Bruno, Adresa: c/o Lelio Basso Foundation, via della Dogana Vecchia 5, I-00186 Roma. Tel.: 0039/6/68300644, Fax: 0039/6/6876163, Internet: <http://www.ndick.com/spin/letera>.

La **BERLIN** apare simultan LETTRE INTERNATIONAL. Direcția: Frank Berberich, A.J. Liehm. Redactor: Jochen Stöckmann, Adresa: Elisabethhof, Portal 3B, Erkelenzdam 59/61 D-10999 Berlin. Tel.: 0049/30/33670452, Fax: 0049/30/2633128, E-mail: lettres@letra.de

La **MADRID** apare simultan LETTRA INTERNAZIONALE. Direcția: Salvador Clotas, A.J. Liehm. Director adjunct: Manuel Ortuero Armas. Coordonator: Rosa Pereda. Secretar de redacție: Mercedes GargalLemberg, Adresa: Monte Esquinza 30, 20 doña E – 28010 Madrid. Tel.: 0034/1/3104696, Fax: 0034/1/3194585 Internet: <http://www.ara.es/Letra.html>

La **BUDAPESTA** apare simultan LETTRE INTERNATIONALE-ALAPITVANY LAPJA. Direcția: A.J. Liehm, Eva Karády, Adresa: c/o Európai Kulturális Alapítvány, 1053 Budapest, Egyetem tér 1, Tel./Fax: 0036/1/2126748, E-mail: lettres@cd.hu

Prețul 5 lei

